

LOCUȚIUNILE

DEF.

Locuțiunile sunt grupurile unitare de cuvinte cu înțeles propriu ce corespund, din punct de vedere gramatical , unei părți de vorbire.

Astfel, în funcție de partea de vorbire căreia îi corespund, în limba română se pot distinge:

- *locuțiunile verbale, corespund unor verbe și se manifestă în propoziție ca acestea fiind determinate de complemente;*
- *locuțiunile substantive, corespund unor substantive și se comportă în propoziție ca acestea;*
- *locuțiunile adjectivale, se comportă ca adjectivele;*
- *locuțiuni pronominale, corespund unor pronume;*
- *locuțiunile adverbiale, ce au drept corespondent un adverb ;*
- *locuțiunile prepoziționale, au valoarea relațională a unor prepoziții ;*
- *locuțiunile conjuncționale, corespund conjuncțiilor .*

Cum recunoaștem o locuțiune ?

În general, o locuțiune poate fi recunoscută deoarece este alcătuită din două sau mai multe cuvinte între care nu există o legătură gramaticală.

Ex.

- în " a se da jos" nu avem un verb "a se da" + un complement circumstanțial de loc " jos", deci două unități gramaticale, ci o singură unitate gramaticală cu valoare de verb, având înțelesul de " a coborî".

1. **Locuțiunile verbale** sunt sinonime cu un verb și au în componență un verb, fiind folosite mai ales în limbajul oral.

Ex. : a băga de seamă, a da de veste, a da de știre, a da ortul popii, a da fuga, a o lua la fugă, a o lua la sănătoasa, a da bir cu fugiții, a da seamă, a-și aduce aminte, a-și da seama, a se da de-a rostogolul, a sta pe gânduri, am de gând, a-și aduce aminte, a lua peste picior, a sta pe gânduri, a se da de-a rostogolul, a băga de seamă, a-și da seama, a se lua la harță, a da pe din două, a o face lată, a da înapoi, a se da jos, a lua la trei păzește, a-i părea bine, a scoate flăcări pe nări, a tăia frunze la câini, a ajunge la sapă de lemn, a veni cu sufletul la gură, a avea fluturași la stomac, a călca pe cineva pe coada, a aduce la îndeplinire, a se lăsa păgubaș, a scoate peri albi, a da raportul, a da de urmă, a da de veste, a da în vileag, a lua peste picior, a rupe tăcerea, a sparge gheața, a spăla putina, a sta de strajă, a trage pe sfoară, a vorbi pe șleau, a da binețe, a da bir cu fugiții, a da cu chirie, a da/ lua cuvântul, a da greș, a da cu împrumut, a se da huța, a trage pe sfoară, a-și lua inima în dinți, a o scălda etc., etc.

2. **Locuțiunile substantivale** sunt echivalente cu substantive și provin, majoritatea, din locuțiuni verbale.

Ex. : părere de rău, nod în papură, aduceri- aminte, băgare de seamă, băgător de seamă, dare de mână, dare de seamă, nebăgare de seama, gură spartă, vrute și nevrute, inimă albastră, cai verzi pe pereți, colac peste pupăză, aruncătura de băț, ironia soartei, colac peste pupăză, deschizător de drumuri, foc și pară, apă de ploaie, cal de bătaie, bătaie de cap, ținere de minte, învățătură de minte, cai verzi pe pereți, facere de bine etc., etc.

3. Locuțiunile pronominale sunt rare și sunt echivalente cu pronume.

Ex. :

-locuțiuni pronominale de politețe: Alteța Sa Regală, Domnia Sa, Excelența Voastră, Înălțimea Voastră, Majestățile Lor Imperiale, Sfinția Sa, etc.

-locuțiuni pronominale nehotărâte: cine știe cine, cine știe ce, te miri ce, nu știu ce, te miri ce, nu știu cine, etc.

4. Locuțiunile adverbiale sunt echivalente cu adverbe și se comportă cu acestea. Elementele componente ale locuțiunilor adverbiale sunt variate și, după natura și poziția lor în contextul intern dat, putem distinge următoarele tipuri de locuțiuni adverbiale:

a) Locuțiuni formate din prepoziție + substantiv: cu binele, cu binișorul, cu carul, cu droaia, cu forța, cu răspundere, de față de drept, de exemplu, pe față, de față, la timp, în timp etc.

b) Locuțiuni alcătuite din prepoziție + adjectiv substantivizat: cu frumosul, din plin, în plin, etc.

c) Locuțiuni alcătuite din prepoziție + participiu negativ (format cu prefixul negativ "ne-"): pe neașteptate, pe nevăzute, pe negândite, pe neprevăzute, etc.

d) Locuțiuni alcătuite din prepoziție + prepoziție + substantiv: de la capăt, de la început, etc.

e) Locuțiuni alcătuite din formația prepozițională "de-a" + substantiv: de-a bușilea, de-a berbeleacul, de-a tumba etc. ;unele dintre ele sunt marcate și cu prepozițiile "cu" sau "pe" : cu de-a sila, pe de-a dreptul, pe de-a-ntregul, etc.

f) **Locuțiuni alcătuite din substantive repetate prin prepoziții:** bucătică cu bucătică, ceas cu ceas, clipă de clipă, din loc în loc, din moment în moment, din clipă în clipă, minut de minut, oră de oră ,etc.

g) **Locuțiuni formate din cuvinte ce rimează:** calea- valea, harcea- parcea, talmeș- balmeș, etc.

i) **Locuțiuni compuse din părți de vorbire diferite:** amar de vreme, ba bine că nu, ba chiar, cel puțin, cât pe ce, cu chiu cu vai, cu vai nevoie, pe nepusă masă, c-o falcă- n cer și cu una-n pământ, cu orice preț, cu șosele cu momele, cu noaptea-n cap, cu una cu două, nici una nici două, cu vârf și îndesat, de ajuns și de rămas, cu silă de milă, de unde până unde, fără doar și poate, de voie de nevoie, nici în ruptul capului, într-o doară, într-un noroc, nici pe departe, tam- nisam, cât ai bate din palme, cât ai clipi din ochi, cât îl ține gura, cât vezi cu ochii, cât ai zice pește, etc.

5. Locuțiunile prepoziționale sunt sintagme legate, în care prezența unei prepoziții este obligatorie și care au valoarea relațională a unei prepoziții.

În funcție de unitatea lexicală care intră în formație, locuțiunile prepoziționale sunt de mai multe tipuri:

a) **Locuțiuni provenite din adverb precedate de una sau două prepoziții și, uneori, urmate de prepoziție:** în afară, afară de, de dinaintea, pe dinaintea, pe dinăuntru, până în afara, până pe dinaintea, în josul, în susul, în dreptul, pe deasupra, de- a latul etc.

b) **Locuțiuni formate pe baza unui substantiv însoțit de una sau de două prepoziții:** din cauza, în dosul, cu excepția, în locul, din partea, din pricina, în conformitate cu, față de, în loc de, în

materie de, din motive de, cu privire la, peste drum de, cot la cot cu, la mijloc de, la sfârșit de, la început de, etc.

c) **Locuțiuni alcătuite din părți de vorbire diferite:** cu tot(cu), cu toată, conform cu, privitor la, referitor la, ales de, deosebit de, etc.

Locuțiunile prepoziționale care sunt formate cu ajutorul articolului enclitic cer cazul genitiv: în afara, înaintea, înăuntrul, în susul, în josul, în jurul, în timpul, în vremea, la mijlocul, la(în) spatele, în fața, în dosul, în fundul, în(la) dreapta, în(la) stânga, de-a curmezișul, de-a latul, de-a lungul, în ciuda, în dreptul, în pofida, în preajma.

6. **Locuțiunile conjuncționale** au, ca și conjuncțiile, rol de coordonare și subordonare în propoziție și în frază.

Pentru coordonare: precum și, și cu.

Pentru subordonare: cu toate că, dat fiind că, din pricină că, în afară că, în caz că, măcar că, nu numai că..... ci și, pe lângă că, de vreme ce, după ce, îndată ce, în timp ce, odată ce, până ce, ca și când, de când, până când, cu cât, după cât, pe cât, așa cum, ca și cum, de cum, după cum, chiar dacă, în caz că, în caz dacă, măcar dacă, chiar de, de parcă, măcarde, de câte ori, fără să, în loc să, până să, fără ca să, înainte ca să, pentru ca să, acolo unde, de unde până unde, de când până când, de vreme ce, din moment ce, pe măsură ce, atunci când, etc.

7. **Locuțiuni adjectivale** : cu totul și cu totul, nespus de, uluitor de, nemaipomenit de, extraordinar de, din cale-afara de , peste picior, tras de păr, tot unul și unul, de seamă, de treabă, la fel de, cu capul în nori, dus cu pluta, de căpetenie, de mântuială, de geniu, de ispravă, de nădejde, de nimic, de seamă, cu dare de mână, dintr-o bucată, în etate, în putere, larg la mână/ pungă, cu scaun la cap, (copil) luat de suflet, bătător la ochi, fel de fel, de tot felul, singur-singurel, strâns la pungă, toabă de carte, tot unul și unul, etc.

Material realizat de prof. Teodora Candrea

